

HELPERTŮV ODKAZ A PROVENIENČNÍ KRITIKA LIDOVÉ PÍSNĚ

Výstava k památce úmrtí profesora Vladimíra Helferta po jeho druhém nacistickém věznění a brzy po osvobození (18. 5. 1945) je příležitostí k připomenutí dnešní perspektivy jeho díla. Týká se nejen hudební vědy, ale také etnomuzikologie. Menší expozici připravilo Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea v Památníku Leoše Janáčka v Brně. Hudební historik Vladimír Helfert (1886–1945) založil na Moravě dobré dílo muzikologického bádání, tvořivosti a myšlení, které sám nemohl pro tragický osud za druhé světové války dovršit, a které našlo vynikající pokračovatele. Výstava přibližuje Helferta jako krásnou osobnost a evokuje některé podněty pro etnomuzikologické bádání. Rozpracoval je a realizoval zejména jeho žák a spolupracovník Karel Vetterl (1898–1979) a jsou aktuální i v naší současnosti.

Lidová píseň a hudba nebyly prvořadým předmětem Helfertovy práce, zejména ne práce analytické, ale svými organizačními aktivitami, názory a publikacemi Helfert ovlivnil kořeny české etnomuzikologie na akademické půdě v Brně. Výstava připomíná založení hudebního archivu zemského muzea v roce 1919, vznik katedry (tehdy semináře) pro hudební vědu na Masarykově univerzitě (1921), Helfertovo členství a od roku 1935 vedení moravsko-slezského výboru Státního ústavu pro lidovou píseň. Z hlediska dějin bádání o hudbě to byla vzácná doba kontaktů a spolupráce hudebních historiků a folkloristů, která nesla vývoj kladnými podněty i spornými názory. K přínosu Vladimíra Helferta pro studium hudebního folkloru se naposledy vyjadřovali Dušan Holý (1987) a Petr Ma-

cek (2007). Z badatelských počínů se uvádí Helfertův koncepční článek K otázce našeho hudebního folkloru (1925), rejstřík nářevů k Moravským písním milostným (1930) a monografie o hudebním životě na jaroměřickém zámku (1916).

K budování hudebního archivu přizval Helfert také tehdejšího studenta prvního semestru muzikologie Karla Vetterla. V roce 1930 vyšel katalog první výstavy, který obsahuje mj. druhou nejstarší notovanou Sušilovu sbírku písní (1840) a sběratelův portrét. Z pramenů je vhodné připomenout hudební památky venkovských kůrů (rukopisné zpěvníky a kancionály), z nichž čerpají i etnomuzikologické studie. Receptce písní v ústní tradici a vztahy umělých a lidových nářevů jsou pro Helferta jako žáka Otakara Hostinského programem a stěžejní otázkou provenience lidové hudby a provenienční kritiky hudebního folkloru. To je součástí staronového i moderního konceptu v současné etnomuzikologii a v uměnovědách, který zdůrazňuje otevřenost a funkčnost jakéhokoliv díla, nabývajícího v procesu receptce kulturního a historického významu. Helfert upozorňuje mj. na barokní hudbu jako vydatný pramen lidové hudby. Svým málo podloženým názorem o nepůvodnosti lidové písně evokoval, resp. přispěl k rozsáhlé Vetterlově analytické práci s nářevy lidových písní z Moravy a Slezska, která názor učitele koriguje a otevírá rezervy. V souvislosti s hodnocením melodií upozorňuje Helfert na potřebu srovnávání materiálu jak směrem k minulosti, tak k současnosti a na význam hudební geografie. Také na tyto podněty zareagoval Karel Vetterl mj. kritikou studií o stáří lidových nářevů (1978) a založením písňové ediční praxe podle národopisných oblastí. Naznačené náměty bádání se na akademickém pracovišti rozvíjejí

a vznikají pokusy o mezioborový výzkum lidového duchovního zpěvu ve spolupráci hymnologie a etnomuzikologie, směřující k Helfertově postulátu zkoumání proveniencí lidové hudby. Záznamy písní podle ústního podání z 19.–21. století přispívají historickému studiu tradování písní mezi literární a ústní tradicí, výzkumu dějin nápevu a melodických typů. Ne náhodou zaujala Vladimíra Helferta v této souvislosti východní Morava a Slovensko.

Z velkých Helfertových plánů v oblasti pramenů, z nichž čerpá také náš obor, se péčí Kabinetu pro klasická studia Filosofického ústavu AV uskutečnil projekt *Hymnorum thesaurus Bohemicus*. Helfert ho připravoval ve 40. letech 20. století společně s literárním historikem Antonínem Škarkou. Mimořádným dílem je také digitální katalog *Melodiarium hymnologicum Bohemiae*, tvořený a vedený Stanislavem Tesařem na brněnském Ústavu hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Obsahuje nejen repertoár české, latinské a německé duchovní písně od nejstarších písemných dokladů do 18. století, ale také komentovaný melodický katalog. Tato elektronicky dostupná díla nabízejí nové možnosti etnomuzikologického provenienčního studia určité vrstvy písňových pramenů.

Výstava zaujme rovnováhou autobiografické a vědecké prezentace Helfertova odkazu spolu s cennými lidskými dokumenty mimořádné síly. Patří k nim motáky z věznice Wohlau, osobní výpovědi a citáty z dokumentů válečných čtyřicátých let 20. století. Napovídají, že v době svého vrcholu a zároveň fatálního propadu možností Helfert neztratil víru v perspektivu oboru a vědeckou kulturu příštích generací, pro něž budoval také institucionální základy. Helfertova myšlenka vědy jako tvořivos-

ti (1942), tak aktuální v oblasti koncepcí a metody, může dnes najít naplnění ve speciálních i mezioborových studiích.

Věra Frolcová (EÚ AV ČR, v. v. i.)

9. FOLKLORE FELLOWS' SUMMER SCHOOL *DOING FOLKLORISTICS IN THE DIGITAL AGE*. TURKU, 11.–18. 6. 2015

Folklore Fellows patří k nejvýznamnějším mezinárodním vědeckým společenstvem sdružujícím odborníky z celého světa zaměřující se na studium slovesného folkloru a příbuzných kulturních forem. Od roku 1910 je z iniciativy zakladatelské postavy finské folkloristiky Kaarla Krohna vydavatelem nejprestižnější folkloristické monografické edice *Folklore Fellows' Communications* (zatím poslední publikace vydaná v roce 2014 nese úctyhodné číslo 307). O aktuálních otázkách mezinárodní folkloristiky od roku 1991 informuje v půlročních intervalech vydávaný bulletin *Folklore Fellows' Network*. Od stejného roku tyto primárně publikační aktivity doplňuje i pravidelně pořádaná *Folklore Fellows' Summer School*, určená především pro mladé badatele v oblasti široce chápané folkloristiky. Výše zmíněné vydávání bulletinu a organizace folkloristické letní školy představují do značné míry reakci na celosvětové obnovení zájmu o moderně chápaná folkloristická studia, které je patrné po rozpadu bipolárního světa především na Západě (ale i v některých postsocialistických zemích jako je například Estonsko).

V pořadí 9. letní škola, pořádaná společně s univerzitami v Turku a Helsinkách a švédskojazyčnou Åbo akademi v Turku